

บทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ
แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
THE ROLE OF PERSONNEL IN ENVIRONMENTAL
MANAGEMENT WITHIN PAKSE TEACHERS COLLEGE,
CHAMPASAK PROVINCE, LAO PEOPLE'S
DEMOCRATIC REPUBLIC

¹พรลิขิต แสงพระจันทร์, ²ประสิทธิ์ กุลบุญญา และ³เรืองเดช เขจรศาสตร์
¹Phonlikhit Saenprachan, ²Prasit Kunbunya and ³Ruangdet Khejornsar

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Phonelikhit.money@gmail.com

Received December 25, 2020; Revised February 12, 2021; Accepted March 20, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 คน และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างครูและนักศึกษา มีการส่งเสริมบุคลากรให้ทำงานเป็นทีมใหญ่ ด้านกิจกรรมในการรณรงค์ในการรักษาสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้นักศึกษาเลือกตามความถนัดและความสนใจ ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม มีการปลูกต้นไม้ให้ความ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สถาบันวิจัยการศึกษาลุ่มน้ำโขง สำนักงานศึกษาธิการภาค 9

ร่วมนเป็นระเบียบสวยงาม ด้านการร่วมมือกับชุมชน มีการเชิญวิทยากรมาเผยแพร่แนวคิดจากชุมชนมาส่งเสริมสร้างสรรค้ในการทำงานรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารงานและรักษาสิ่งแวดล้อม มีการร่วมมือประสานงานกับวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) บทบาทบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า บทบาทบุคลากรต่อการจัดสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครูยังไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทุกภาคส่วนควรเอาใจใส่และมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง บทบาทบุคลากรต่อการจัดการบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ควรตั้งหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบมีการออกแบบวางแผน สร้างกระบวนการเอาใจใส่ต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน บุคลากรควรแสดงบทบาทในการเชิญชวนเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ในการบริหารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้บังคับบัญชาระดับสูงควรจัดสรรงบประมาณและอุปกรณ์ในการจัดการร่วมกับชุมชน

คำสำคัญ : บทบาท, บุคลากร, การจัดการ, สิ่งแวดล้อม

Abstract

The purpose of this research was to study the role of personnel in environmental management within Pakse Teachers College, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic. It was conducted by mixed research methods, namely, quantitative research by using questionnaires of 278 people and interviewing the 20 key informants. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The results of the research were as the followings. 1) The overall internal environmental management condition was at a high level. Regarding the relationship between teachers and students, there was a promotion of personnel to work as a large team. In campaigning on environmental conservation, there were academic activities on environment management for students to choose according to their aptitudes and interests. Regarding the atmosphere management, the trees were planted to provide a shady, tidy and beautiful environment. In the cooperation with the community, the resource persons were invited to extend their ideas from the community to promote creativity in the environmental protection work. Regarding the administration and environmental conservation, there were coordination and cooperation with other colleges or agencies in environmental conservation. 2) Role of personnel in environmental management, It was found that the role of personnel towards the environment management in the teachers college was not in order. Every sector should pay attention and implement consistently and continuously. For the roles of personnel towards atmosphere and environment management, a specific agency should be

established to design, plan and create a process of environment conservation i.e. to create a shared responsibility. Personnel should play a role in inviting all related parties to protect the environment. In environmental administration, high level supervisors should allocate budgets and equipment in environment management with the cooperation of the community.

Keywords: Role; Personnel; Management; Environment

บทนำ

แนวคิดของการพัฒนาที่ต่อเนื่องกัน ทำให้กระแสการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น โดยมีความเห็นว่าการที่จะร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนระดับการศึกษาไปพร้อมกับการเรียนรู้ตามหลักสูตร เน้นที่การลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การให้การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนหรือเยาวชนของชาติในช่วงอายุน้อยลงเท่าใด ก็จะปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ฝังลึกลงไป ในจิตใจของเยาวชน จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ยั่งยืนมากขึ้นเพียงนั้น การจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา จิตได้สำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน ซึ่งการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ การสร้างความพร้อมให้เกิดตระหนักโดยวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นคนในสังคม เป็นสิ่งกระตุ้นจิตอาารมณ์เพื่อให้เกิดความกังวลที่ผูกพันกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การป้อนข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดเพื่อให้เกิดการซึมซับ และการรวมตัวของความคิดในการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม การฝึกการวางแผน นำไปปฏิบัติในแนวริเริ่มแก้ปัญหาและการวางแผนโครงการเป็นตัวกระตุ้นเร้า การปฏิบัติและให้เสริมแรงโดยจัดให้มีการประเมินผลด้วยตนเองขณะดำเนินงาน เพื่อเป็นการปรับปรุงและการประเมินงานขั้นสุดท้ายเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งการประเมินผลนี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคงตัวแห่งการพัฒนาการของจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่การ มีพฤติกรรมการพัฒนาและการรักษาสิ่งแวดล้อมที่สม่ำเสมอ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และจรรยา กลางณรงค์, 2534: 21 –22)

แนวทางนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้กำหนดเป้าหมายแผนพัฒนาการศึกษาโดยถือเอาด้านการศึกษาเป็นใจกลางของการปฏิวัติทางด้านแนวคิด วัฒนธรรม ซึ่งถือเอาด้านการศึกษาไปก่อนหนึ่งก้าว บนจิตใจที่มีความหมายมีความสำคัญทั่วพรรค ทั่วปวงชน การพัฒนาการศึกษาต้องให้สอดคล้องและติดพันกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทั้งสองสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นและต้องรับประกันให้ทุกคนได้รับการศึกษาเรียนรู้ขยายตัวอย่างรอบด้าน และมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาการศึกษาต้องดำเนินไป

อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องในทุกชั้นเรียนทุกสายเรียน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แนวทางนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ระบุว่าคนเป็นปัจจัยตัดสินการพัฒนา และถือเอาคนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา การพัฒนาประเทศชาติจะได้รับผลดีได้น้อยหลายเพียงใดนั้นล้วนแต่ขึ้นกับปัจจัยคน ฉะนั้นพรรคและรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างคนลาวให้เป็นพลเมืองดี มีการศึกษา มีความรู้มีอาชีพและมีความสามารถในการคิด เพื่อสร้างบ้านเมืองให้มีความเจริญ และมีความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาประเทศชาติก็คือ พัฒนาคคนให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์และคุณสมบัติศีลธรรม ปฏิบัติเพื่อตอบสนองความเรียกร้องต้องการของการพัฒนาในระยะยาว พรรคและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและโครงสร้างประกอบของเศรษฐกิจประเทศ คือ การพัฒนาคคน และพัฒนาเทคโนโลยี ต้องเชื่อมโยงกับสากล เพื่อตอบสนองตามแนวคิดดังกล่าว พรรคและรัฐบาลต้องเพิ่มความสามารถในการพัฒนาประเทศโดยสู่การลงทุนเข้าในการขยายโรงเรียนอาชีวศึกษาทั่วทุกแขวง (คณะศูนย์กลางพรรค, 2549 : 22-23)

ดังนั้น การจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องแก้ไขที่สาเหตุ นั่นคือ แก้ปัญหาที่ตัวมนุษย์โดยปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อที่เหมาะสมด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรทุกคนเพื่อให้ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องรักษาสสิ่งแวดล้อมให้คงความสมดุล และเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตตลอดไป การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลจะเกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ชีวิตการเรียนในสถานศึกษาอย่างมีความสุขและปลอดภัย หากการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นผลสำเร็จก็จะเป็นการปลูกฝังความสามารถจัดสิ่งแวดล้อมได้ดีถูกต้องตามคุณลักษณะ นักเรียนย่อมมีคุณลักษณะที่ดีในการ จัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งจะช่วยให้เรียนนำคุณลักษณะที่ดีที่ได้จากสถานศึกษาไปพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชุมชนต่อไป จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เรื่องบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการ สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาบทบาทบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 26 คน ครูอาจารย์ จำนวน 170 คน นักศึกษา จำนวน 862 คน รวมทั้งสิ้น 1,058 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักศึกษา การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเปิดตาราง Krejcie & Morgan (1970 : 107 อ้างถึงในธีระวุฒิ เอกะกุล 2550:138) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหาร จำนวน 3 คน ตัวแทนครูอาจารย์จำนวน 2 คน ตัวแทนนักศึกษา จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและ บทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน 5 ด้าน คือ 1) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม 2) การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากร 3) การจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อม 4) การบริหารงานสิ่งแวดล้อม และ 5) การร่วมมือ กับชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

3.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซและปัญหาข้อเสนอแนะบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครู ปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการแก่ประชาชนและคุ้มครองวิสาหกิจ เมืองโพนทอง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง มาตรวจสอบความสมบูรณ์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้สถิติเชิงบรรยายเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลวิเคราะห์ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์แบบสอบถามบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เป็นรายข้อรายด้านและโดยรวมทั้งฉบับเพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.3 แบบสัมภาษณ์บทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมและปัญหาข้อเสนอแนะบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอแบบความเรียงและพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิจัยบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 114 คน (คิดเป็นร้อยละ 41.01) อายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 257 คน (คิดเป็นร้อยละ 92.45) กำลังศึกษาปริญญาตรี จำนวน 105 คน (คิดเป็นร้อยละ 37.77) เป็นนักศึกษา จำนวน 257 คน (คิดเป็นร้อยละ 92.45) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 500,000 กีบ จำนวน 217 คน (คิดเป็นร้อยละ 78.06)

2. สภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างครูและนักศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมบุคลากรของวิทยาลัยครูปากเซมีการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดส่งครูบาอาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่หน่วยงานอื่นขึ้น

2.2 ด้านกิจกรรมในการปลุกกระตมเชิญชวนในการรักษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการเปิดกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้นักศึกษาเลือกตามความถนัดและความสนใจ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.3 ด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการปลูกต้นไม้ให้ความร่มเย็นเป็นระเบียบสวยงามเหมาะสมกับสภาพของวิทยาลัยครูปากเซ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีการรักษาความสะอาดห้องน้ำของวิทยาลัยครูปากเซได้รับการดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ

2.4 ด้านการร่วมมือกับชุมชน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการเชิญวิทยากรมาเผยแพร่แนวคิดจากชุมชนมาส่งเสริมสร้างสรรค์ในการทำงานรักษาสิ่งแวดล้อม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการบริการข่าวสารหรือข้อมูลที่ต้องการด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน

2.5 ด้านการบริหารงานและรักษาสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการร่วมมือประสานงานเกี่ยวกับวิทยาลัยอื่นหรือหน่วยงานอื่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการเชิญชวนและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. บทบาทบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

3.1 บทบาทบุคลากรต่อการจัดสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครู พบว่า ยังไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดตาเท่าที่ควร เห็นควรว่าทุกภาคส่วนควรเอาใจใส่ต่อการรักษาสภาพแวดล้อม ต้องมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง วิทยาลัยครูควรจะมีแผนในการจัดสรรหรือปลูกดอกไม้ให้เป็นสวนสาธารณะ การจัดการขยะบางพื้นที่จะต้องมีการจัดแหล่งทิ้งขยะ ให้ถูกสุขลักษณะอนามัย

3.2 บทบาทบุคลากรต่อการจัดการบรรยากาศและสภาพแวดล้อม พบว่า ควรจัดบรรยากาศหรือจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและทั่วถึง จะต้องมีการแบ่งความรับผิดชอบอาจแบ่งตามสายการเรียนสอน ควรตั้งหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบและจัดสรรบุคลากรเพื่อให้เอาใจใส่อย่างเต็มที่ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบ รวมทั้งการออกแบบวางแผนและควรสร้างห้องน้ำให้เพียงพอและมีการรักษาความสะอาดอย่าง

สม่ำเสมอ ต้องสร้างกระบวนการเอาใจใส่ต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน

3.3 บทบาทบุคลากรต่อการจัดการปฏิกิริยาเคมีในการรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรกำหนดหน้าที่ในแต่ละสายการเรียนแบ่งเขตรับผิดชอบ วิทยาลัยครูปากเซต้องมีมาตรการใดปฏิกิริยาเคมีทุกคนให้มีความรับผิดชอบในพื้นที่ของตนเอง ต้องดำเนินการร่วมมือกัน และมีการจัดตั้งแต่ละชั้นให้มีส่วนร่วมด้วยกัน ทั้งปลูกจิตสำนึกให้กับนักศึกษา ในการเอาใจใส่และรักษาสิ่งแวดล้อม มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่การจัดการขยะและการทำลายขยะอย่างถูกวิธี

3.4 บทบาทบุคลากรต่อการบริหารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพบว่า ผู้บังคับบัญชาระดับสูงควรจัดสรรงบประมาณ และมีการจัดอุปกรณ์ในการรักษาสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารควรกำหนดบุคลากรรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยตรง กำหนดให้ครูอาจารย์และนักศึกษาดำเนินการช่วยกันในการรักษาความสะอาด วิทยาลัยต้องเข้มงวดต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเขตหอพักนักศึกษา

3.5 บทบาทบุคลากรต่อการร่วมมือกับชุมชนเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงร่วมมือกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในวิทยาลัยและบ้านเรือนโดยรอบวิทยาลัยให้มีความสะอาด คณะผู้บริหารวิทยาลัยครูปากเซต้องมีการ คอยติดตามสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ควรจะให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างครูและนักศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดส่งครูบาอาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่หน่วยงานอื่นขึ้น ทั้งนี้วิทยาลัยครูควรสร้างแผนในการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งภายในวิทยาลัยและมีส่วนร่วมกับองค์กรและหน่วยงานอื่น

ดังนั้น สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามได้อย่างมากโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอาคาร

เรียน อาคารประกอบ อาคารสถานที่ บริเวณ รวมทั้งบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนทุกชนิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนหรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะว่าสภาพแวดล้อมทุกอย่างมีอิทธิพลเหนือจิตใจและพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนและปฏิบัติหน้าที่การงานของทุกคนในสถานศึกษา สร้างเสริมบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เกิดผลสำเร็จทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย (ศุภาพร ผิวงาม, 2549 : 20) การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษานั้นจะบรรลุจุดหมายมากน้อยเพียงใดจะต้องบริหารจัดการให้ครูพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมถึงการแก้ไขตนเองได้ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกทุกวันนี้ สถานศึกษาเป็นที่รวมของบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ภารโรงและบุคลากรทางการศึกษา สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะได้แก่โรงเรียนควรปรับปรุงการบริหารงานการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยให้ผู้บริหารครูนักเรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโรงเรียนผู้บริหารควรเน้นการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ด้านกิจกรรมในการปลุกกระตือรือร้นในการรักษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าวิทยาลัยครูปากเซอาจไม่มีแผนต่อการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังทั้งในส่วนนักศึกษาและครู อาจารย์ บุคลากรภายใน ทั้งนี้ต้องดำเนินการสร้างแผนดำเนินการ แผนการปฏิบัติงาน และมีการประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดจิตสำนึก ซึ่งสอดคล้องกับเทพพนม เมืองแมน, (2529: 7) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของเยาวชนในการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืนของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมทางสื่อมวลชนโดยการอ่านตำรารับตำราและสนทนากับผู้รู้ทางด้านนี้ ร่วมกิจกรรมในหลักสูตรและนอกหลักสูตรที่โรงเรียน จัดตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่โรงเรียน และมีกิจกรรมการเรียนรู้และเลือกอาชีพด้านอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่บ้าน การเริ่มต้น และพัฒนา สิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนต่อบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิดจิตใจ และคุณธรรมต่างๆอันพึงประสงค์ โรงเรียนที่สะอาดร่มรื่น เรียบง่าย สดชื่น สงบ แจ่มใสมีชีวิตชีวา วัสดุ อาคารสถานที่ได้รับการดูแล และพร้อมที่จะให้ครู และนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลาจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพลในการทำให้เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวย รักงาม รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย และรักความร่มรื่น

2. บทบาทบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ ที่ควรนำมาอภิปรายผล คือด้านการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการรักษาความสะอาดห้องน้ำของวิทยาลัยครูปากเซต้องได้รับการดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ ทั้งนี้จำนวนห้องน้ำ

เมื่อเทียบกับจำนวนบุคลากรถือว่ายังไม่เพียงพอต่อการให้บริการ เมื่อมีการใช้บริการจำนวนมากขาดการดูแลรักษาความสะอาด วิทยาลัยครูปากเซจึงต้องมีการจัดหาบุคลากรที่เข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความสะอาดหรืออาจว่าจ้างให้บริษัทรักษาความสะอาดเข้ามาทำความสะอาด หรืออาจจะสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดให้กับนักศึกษาอย่างจริงจัง ด้านการร่วมมือกับชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการบริการข่าวสารหรือข้อมูลที่ต้องการด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน ทั้งนี้ชุมชนรอบข้างวิทยาลัยครูปากเซอาจจะยังขาดความร่วมมืออย่างจริงจัง เพราะอาจจะมองว่าวิทยาลัยครูปากเซเป็นหน่วยงานราชการจึงขาดความร่วมมือ ทั้งที่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องเข้ามาช่วยเหลือ วิทยาลัยครูปากเซอาจจะต้องมีการประชาสัมพันธ์สร้างกระบวนการปลูกกระตมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารงานและรักษาสิ่งแวดล้อมข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการเชิญชวนและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เข้ามาเรียนภายในวิทยาลัยครู ผู้บริหารวิทยาลัยต้องหันมาเอาใจใส่ต่อการสร้างกระบวนการเชิญชวนให้บุคลากรหันมาสนใจต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องสร้างแรงจูงใจที่ดีและประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาต่างๆ นั้นควรเริ่มจากการแก้ไขปัญหาที่ใกล้ตัว และให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ เพราะปัจจุบันวิทยาลัยครูปากเซ ประสบปัญหาขยะในโรงเรียน ห้องเรียน ห้องน้ำสกรปรก การจัดสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น ซึ่งการบริหารสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยครูจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการให้ความรู้ และปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการการเรียนการสอน วิทยาลัยครูจะต้องจัดการควบคุม ดูแลบริเวณโรงเรียน ปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการ ห้องสื่ออุปกรณ์ น้ำดื่ม น้ำใช้ ให้อยู่ในสภาพที่ดีถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ถ้าเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมบางอย่างอาจเป็นอันตรายกับนักเรียนและบุคลากรได้ ดังนั้นควรให้ความสำคัญและหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาและวางแผนการจัดการสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ซึ่งณัฐธยาน์ พลศรีเมือง (2550 : 37) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียน โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษา ตำบลเวียงเชียงของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 พบว่า สภาพการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษาในด้านการบริหารจัดการ มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านการจัดการเรียนรู้ มีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ มีการปฏิบัติในระดับมาก และด้านสัมพันธ์ชุมชน มีการปฏิบัติในระดับปานกลางและดังที่พงษ์ศักดิ์ เสถ์คุมพัตต์ (2552 : 54) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประสานงานและร่วมมือกับชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ถูกสุขลักษณะ (คำพูน ตูโพทูนและสีตาน พมมะเทียบ, 2551 : 131-134) สิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งปวงที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นเช่นคน สัตว์พืชและอื่นๆที่มีการ ร่วมกันส่งผลสะท้อนซึ่งกันและกันทั้งทางบวกและทางลบการดำรงชีวิตการคงตัวและการขยายตัวของมนุษย์สิ่งแวดล้อมหมายถึงระบบนิเวศของมันหรือของทั้งสององค์ประกอบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นสิ่งแวดล้อมหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติหรือองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นได้มีการผสมกันและกันเป็นระบบนิเวศหนึ่งถ้าเราถือเอาคนเป็นเป้าหมายศึกษา ความหมายถึงสิ่งแวดล้อมก็คือคน ถ้าเอาตัวเมืองก็หมายถึงสิ่งแวดล้อมตัวเมือง ถ้าถือเอาโลกอ้อมหมายถึงสิ่งแวดล้อมของโลก อีกทั้งบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา จะทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกในการช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใน รวมทั้งการสนับสนุนให้คำปรึกษาและประเมินผลการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษานั้น เป็นการแสดงให้เห็นพฤติกรรมของผู้นำอันเป็นที่คาดหวังของผู้ตามและเป็นที่ต้องการของกลุ่ม ซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติอยู่ในสังคมนั้นๆ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

บทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้กำหนดเป้าหมายแผนพัฒนาการศึกษาโดยถือเอาด้านการศึกษาเป็นใจกลางของการปฏิบัติทางด้านแนวคิด วัฒนธรรม ซึ่งถือเอาด้านการศึกษาไปก่อนหนึ่งก้าว บนจิตใจที่มีความหมายความสำคัญทั่วพรรค ทั่วปวงชน การพัฒนาการศึกษาต้องให้สอดคล้อง และติดพันกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทั้งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นและต้องรับประกันให้ทุกคนได้รับการศึกษาเรียนรู้ ขยายตัวอย่างรอบด้านและมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาการศึกษาต้องดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องในทุกชั้นเรียนทุกสายเรียน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แนวทางนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รับรู้ว่าเป็นปัจจัยตัดสินการพัฒนาและถือเอาคนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา การพัฒนาประเทศชาติจะได้รับผลดีได้น้อยหลายเพียงใดนั้นล้วนแต่ขึ้นกับปัจจัยคน ฉะนั้นพรรค และรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เพื่อสร้างคนลาวให้เป็นพลเมืองดี มีการศึกษา มีความรู้มีอาชีพ และมีความสามารถในการค้นคิด เพื่อสร้างบ้านเมืองให้มีความเจริญ และมีความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาประเทศชาติก็คือ พัฒนาค้นให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ และคุณสมบัติศีลธรรมปฏิบัติ เพื่อตอบสนองความเรียกร้องต้องการของการพัฒนาในระยะยาว พรรคและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา และโครงสร้างประกอบของเศรษฐกิจประเทศ คือ การพัฒนาค้น และพัฒนาเทคโนโลยี ต้องเชื่อมโยงกับสากล เพื่อตอบสนองตามแนวคิดดังกล่าว พรรคและรัฐบาลต้องเพิ่มความสามารถในการพัฒนาประเทศโดยส่งเสริมการลงทุนเข้าในการขยายโรงเรียนอาชีวศึกษาทั่วทุกแขวง

เอกสารอ้างอิง

- คณะศูนย์กลางพรรค. (2549), *กองประชุมใหญ่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวทั่วประเทศ ครั้งที่ 8*. พรรคประชาชนปฏิวัติลาว.
- คำพูน ตู่ไพฑูณและสีตาน พมมะเทียบ.(2549), *การบริหารโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน*. กลุ่มวิชาบังคับ สายสังคมประถม, นครหลวงเวียงจันทน์, 2551.
- ณัฐยานัน พลศรีเมือง. (2550), *การบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษา ตำบลเวียงเชียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เทพพนม เมืองแมน. (2529), *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2550), *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี : วิทยาออฟเซตการพิมพ์.
- พงษ์ศักดิ์ เสกคุมพัทธ์. (2552), *การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ศุภาพร ผิวงาม. (2549), *การจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และจรรยา กลางณรงค์. (2534), *การศึกษาเพื่อพัฒนาและรักษาสีเขียว*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.